

V A S S Z É C S E N Y I K É P E S

MÚLTIDÉZŐ

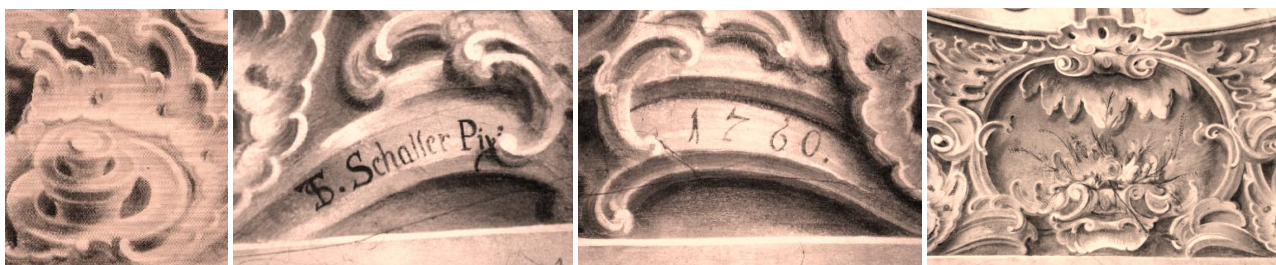
V . É V F O L Y A M , 2 0 1 5 . B Ö J T E L Ő H A V A

FESTETT ÖRÖKSÉGÜNK (1)

Festett örökségünk és a helyi értéktár címmel hirdette ezt a rovatot a januári szám, de valójában csak ezzel a címmel indul ez az új téma a lapban. Természetesen a benne foglaltak helyi értéktárunk kiemelkedő pontjait jelentik. A Múltidéző eddig is rengeteg olyan témával foglalkozott, ami a most felállítandó helyi értéktár meghatározó pilléreit képviselik, azt is mondhatjuk, jóval megelőzte a korát a lap. A kereszténység 2000 éves és a magyar egyház 1000 éves millenniumi előkészületei során elkerülte a figyelmünket egy 1999-ben megjelent nagyon szép kivitelű album a magyar kastélyokról, Dercsenyi Balázs, Kaiser Ottó és Koppány Tibor munkája. Az 1999-es Frankfurti Könyvvásár kiemelt kiadványa volt, a millennium évében már második kiadását is megérte. Ennek a könyvnek a belső borítóján számunkra ismerős festményrészlet látható, az Ó-Ebergényi kastély kápolnája mennyezetképének angyalai, kezükben a mennyország kulcsával.

„A mennyország kulcsát én a földre ejtem” - ahogy József Attila fogalmaz. Ilyen előkelő és kitüntetett helyen vasszécsenyi műemlék még nem szerepelt a történelem során. Joggal vetődik fel hát a kérdés, vajon tisztában vagyunk-e műemlékeink jelentőségével, és a másik kérdés, mit teszünk megóvásukért, bemutatásukért, népszerűsítésükért? A kérdések természetesen költőiek, hisz mindkettőre nemleges a válasz. Ezért először nézzük, ki is volt a festő? Schaller István 1708-ban született Győrben. Bécsben tanult, 1741-ben, 33 évesen még a császárvárosban élt. 1760-ban már soproni polgár, a az ó-kastély freskóit ebben az évben készítette el. 1756-tól viszont már Magyarországon dolgozik, elsősorban Sopron, Győr, Vas

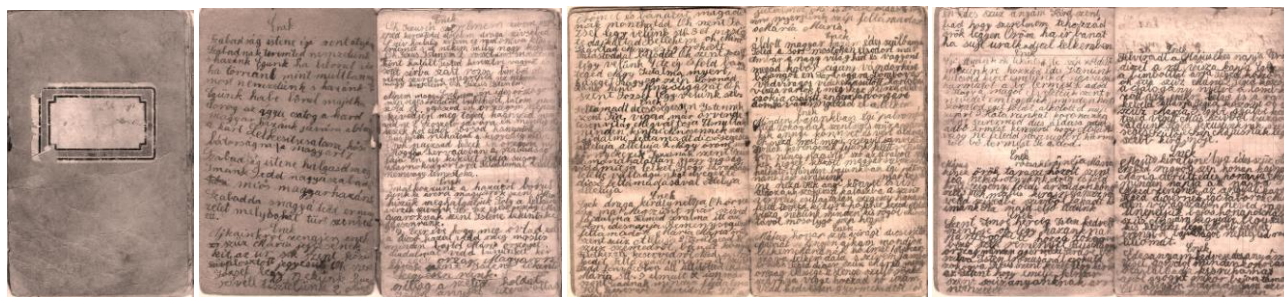
Veszprém és Somogy vármegyékben, tehát a Nyugat-Dunántúlon. Dolgozott Sopronban, Sopronhorpácson, Fertőszéplakon, Újkéren, Győrben, Pannonhalmán, Zircen, Kőszegen, Somogyhárshágyon és a mi falunkban. Elsősorban oltárképeket, templomi mennyezetfreskókat készített. 1779-ben hunyt el Sopronban. Mivel a Festetics család nem csak a szécsenyi Schilson kastélyt vásárolta meg, hanem a család soproni palotáját is, Festetics Pál, a megbízó, így a városban könnyen rátalált a megbízói körében népszerű festőre. Sajnos az ó-kastély 1985-ös felújításakor az épületben falkutatások nem

történetek, így nem lehet tudni, hogy esetleg a kápolna mennyezetén kívül dolgozott-e még a kastélyban. Azt tudható, hogy a kastélykápolna 1760-ban készült el, a mennyezetkép ornamentikai díszítése nagyon sok rokonságot mutat a szécsenyi templom rokokó főoltárával, tehát felmerül a kérdés, hogy amikor Ebergényi Benedek közel egy évszázaddal később újjáépítette a szécsenyi templomot, a főoltárt nem e a kastély kápolnájából ajándékozta oda a templomnak. (A főoltár és a mennyezetkép együtt páratlan élményt nyújthatott az akkori kor emberének. A kastélykápolna mennyezetképéhez a győri Orsolya rendi Szent Anna templom falképei állnak legközelebbi rokonságban.) Visszatérve a jelenre, de inkább a jövőre, olyan festett érték létezik a településünkön, ami sokkal többre hivatott jelenlegi státuszánál. Olyan tervet kellene kidolgozni az ó-kastély tulajdonosának és a községnek közösen, amiben a kastélykápolna visszanyerhetné régi funkcióját, ezzel egyrészt az idegenforgalom fele is megnyílna, és látogatható lenne, másrészt a kastélyban amúgy is gyakori házasságkötések helyszíne is lehetne. Persze nem csak önállóan lehet gondolkodni, egy „barokk művészet” idegenforgalmi útvonalba is bekapcsolható lenne a falu, hisz vallásos témában, ebben a korban a szombathelyi (szeminárium), szentgotthárdi, sárvári, gutatótői, novai, csesztregi, szentgyörgyvölgyi balfii, nyúli Dorfmeister freskókon kívül nincs más emlékünkhöz (a szombathelyi székesegyház találat élte, a püspöki palota Maulbertsch freskója és a pinkamindszenti templomban Winterhalder mennyezetfreskója időben kicsit későbbi). Ha pedig a világi barokk festészetet nézzük, akkor is csak zsirai kastéllyal lehet kiegészíteni ezt a kínálatot. (Képek: Bármilyen hihetetlen, a képeken látható freskórészletek kivétel nélkül az Ó-Ebergényi kastély kápolnájában láthatók. Schaller István az angyali üdvözlet témát kiegészítette a hit diadala allegorikus jelenetével.)

CSERKÉSZ ISTVÁN KÉZZEL ÍRT ÉNEKESKÖNYVE (1)

Cserkész Istvánt nem kell bemutatni a Múltidéző olvasóinak, hisz I. világháborús naplóját már folytatásokban közöltük. Most az énekeskönyvével tesszük ugyanezt. Szépiával és ceruzával (egy helyütt piros) írt, kotta nélküli énekeskönyve feltehetően a hadifogság után keletkezett. Rögtön a belső borítón kezdődik. „Ének – Szabadság istene égi szent atyám / Szabadnak teremtend nemzetünk / s hazánk Egünk ha beborul vész / ha törreánk mint multban a... / most nemzetünk s hazánk / Egünk habe borul majd ha / dorog az ágyu csatog a kard / magyar hazánk javára a... / bátorságra, a magyart /

Szabadság istene halgasd meg / Imánk Tedd nagyászabadá / miös magyarhazánk / Szabadda s nagyá tedd er nem / zetet myelysokat türt szenved / ett." Ének – Ajkainkról zengjen ének / szüz Mária jegyesének / kit az úr sok szent közül / kiválasztott jegyesül. Oh szent / József legy nekünk Bu... / szívvel tisztelünk 2. Mint „Ének – Oh Jézus én szerelmem szívem egy... / eped keresztedet átölelm drága szívsebed / E szív haligalig értem ég ramontva teljes / érdemet s ez nekem mily nagy kegyelem / Oh Jézus Istenem 2. tosszbünös maszenve... / lkint halált Istened keresztre vagyott és / sötét sírba szált rozsa bimbót öt / sebed szeretve megreped sez nekem mily / nagy kegyelem, Oh Jézus Istenem” „Ének – Népem magyar népem én édes országom / szépséges orcádon bufelhőjét látom pana / szold el. gyaszod én országom népem / kivédjen meg téged, hanyád nem / védne 2. Szoszoló javára én mindig ott / leszek hol eldöl sorsod hanyatott életem / Bús fejem nehatsad a kegyesség ölebe / Örök palzsod leszek én országom nép... /3. Hogyha hervadoban a szabadság / fája Én uj kikelet reája susog fele... / zarnokságosztora Palástomal védlek / nemvagy temostoha.” „Ének – Imátkozzunk a hazáért borul / junk le arcra magyarok szent Isten / hiszük meghalgtjuk Foly a lelkün... / vérzik szívünk Sír az egész ország Ma / gyaroknak szent Istene tekints ke / gyesen ránk. 2. Ezer éve hogy meg ovtad ezt / a dicső hazát véd meg mostis / minden bajtól Mária országát / diadalmat vidd bününket kér / az egész ország Magyarorsz / ágnak szent Istene tekints / kegyesen ránk.” „csillag a szelid holdat Isten anyját utvaroltad / örömet és bánatot magade /nak monthatád Oh szent Jó / zsef legy velünk stb 3. et mesiaát / te dajkaltad Betlehem oh Mint / Szántad Menny és ég örökösét / Palástoddal befödéd Oh szent József 6 légy velünk 4. Az ég és föld bamul / téged Nagy jutalma nyert / hűséget Ragyogó szép koronád / Ránk hinti fényugarát Oh / szent József légy velünk. stb.” „Ének – Feltámadt dicsőségesen Istennek / szent Fia, vigad már örvende / tesen világ Megváltója Elmultak / minden kinjai Nincsenek semi / fájdalmi feltámadt dicsőségesen / álleluja, álleluja 2. Nagy öröm me... / környékezik Jézusnak szent Szive / Kimondhatatlan nagy vigság... / vidámítja lelket Hogy fáradság... / letette váltáságunkat elvégezte / dicső feltámadásával álleluja, álleluja.” „Ének – Egek drága királynélya, Oh örven / dezz ma. Megszünt már szived / fájdalma Szemed sirálma itt az / öröm édesanyja Reménységünk / feltámadott Mária Mária örülj / szent szüz Aleluja 2. Törülgesd le / szüz szemedről bánat könnyit / Feletkezzél keservedről, Nézd, gyerme / kedet Feltámadt már s él szüle / tted fényözöben áll áll előtted Mária / Mária stb. 3. elmúlt immár szent Fiadnak minden fájdalma / Hét keserves töreidnek Itt a / jutalma / jutalma Mi is arasz alda... hogy / nyerjünk szép feltámadást / Mária, Mária.” „Ének – áldott magyar hazám édes szülőanyá... / Töled a sors mostohán elsodort már / ...bár a nagy világ hirt és vagyont / megád kóbor cigány vándorként / bojongok én Sarbogara Dombóvár / vadvirágos vidék Napsütött Hortobágy/ vissza

vártok e még száz színű delibá.../csokja csábít engem Sarbogara / dombóvár ringasd el a lelkeim” „Ének – Minden bajunkban égi patronám / eléd zokognak szentséges szüzanyánk / kik annyit könnyet és vért áldozának / Oh nézd most mégis mennyit szenvedünk / Hollok keringenek fejünk felett vetésink/ ben nincs pacsirta szó az elrabolt szép / kék hegyek között magyar rabok sira.../ hallható. Minden bajunkban égi patro / nánk fájó sirásunk / ne nézd Kik anyi könnyet és vért / áldozánk szok... kalászba a szent / vérvédért csillagtalán szegény hazánk / felett rerjézd ki újra hófehér kezéd. Add / vissza nekünk minden kis rögöt Mind / távol mosolygó szép hegyet.” „Ének – Május hónap szép virági dicséjétek / Máriát Zengjen ajkam mondjon / lelkeim Máriának hó imát. Ajkam / szava lelkeim dala s szívem jamba / érzése Téged dicsér szüz Mária menny/ ország ékessége. Lenge szellő röpke / szárnya vigye hozzád hó imám / Védj kedvesen gyermekedtől oh / én édes szüz anyám Kérd szent / fiad hogy szerelmem tehozzád / örök legyen Öröm ha ér bánat / ha sujt uralkodjál lelkeimen.” „Ének – Égi Atyánk óh tekints le szép zöldelő / mezeinkre hozzád édes Istenünk / kulcsold kezét emelünk A napsugár / harmatot a bő termést Te adod / 2. Hogy a magot elvetettük szent / nevedet emlegettük mindenható / szozatot eget földet alkotott A nap / sugárt 3. Hatarunkat koronázza szent szeremed dus áldása / adbö Termést kenyeret hogy Atyánk / vagy ne feledd napsugárt harma / tot bő termést Te adod.” „Ének – Május rózsakirálynéje Mária / kinek örök tavaszt hozott szent / fia neked. Anyánk Az ég és föld / örül Szegény földi árváidon könnye... / zilj 2. Oh május kira...nganezz reá / vedd szivedbe szívből lakadt hó / imánk Ha majd eljő életünk” „ Ének – Szent Imre herceg Isten kedvelt / szentje oh légy hazánkknak / pártfogója hozzád zokogva / bész... szép reménnyel Bus magyar / ország minden gyermeke térdre bo / rulva Isten tronusánál csokula / zokogva Jézus szent kezét Ugy kérd.../ az Isten hogy emelje felmar szent szüzanyánkknak arva nemzetét.” „Ének – Felvirradt a Május ékes napja Virág / diszet a rét vissza kapja Égbe szal.../ a bimboillat arja Téged köszönt / a csalogány nyelve a lomb kö / zött vig énekre kelve és a rozsa / kebelt kitarja Téged köszönt oh szép / szüz Mária 3. Egybe gyűlve köszö / tésed végett Műs szívből buzgon / áldunk Téged Jézusunknak szent / séges Szülője Szép Májusnak leg / szebb kirájnője” „Ének – Május királynélya édes szüz Anya / Neked ragyog szép hónap hajnala / Mária derült édes hónapja Mejnnek / minden napja a te napod / Neked zengnek az angyalikarok / Téged dicsérnek égi táborok Min / den virágszálon neked ragyog / Űnnepeljük bajos hónapot Mária / szüz Anyám kegyedbe ...egy szívű kis kertésze légy. Nevelj benne / erényb... baj...rágot nefelejtésd rozsa / lilimot.” „ Ének – Édesanyám kedves édesanyám / Visel gondot mindenkorreám / Őtáplán Őadja kis ruhámat / ápol gyogyit mikor bajom támad / Édesanyám kedvesanyám azért / szer... téged oh ...zán”

KÉPKOMMENTÁROK (22)

Télen a természet meghal, a növényekben szinte megszűnik az élet, a nedvkeringés, megdermednek a bokrok, a fák. Szinte minden elveszti megszokott színét. A hóval együtt a világ ilyenkor szürke és fehér. A tél néha nagyon zord tud lenni, kint a szabadban szinte sehol egy élőlény, az ember is inkább a meleg otthonában tartózkodik ilyen tájt. A kert alatt az összekötött, gúlába állított kukoricaszárat belepte a hó. A használaton kívüli szekér korunk egyik legárvább motívuma. Neki talán már végleg megszűnt az élete, hisz lassan már ló sincs a faluban. Valami nagy-nagy drámai folyamat játszódott le az utóbbi fél évszázadban ezen a vidéken. A föld eleresztette népét, a nép földnélkülivé vált. Ha nincs anyaföld, ha nincs földanya, akkor a szekér után a falu is elárul. Magyarország egykori falvaiban a mainál sokszorosan többen éltek. Mi lett a magyar faluval?

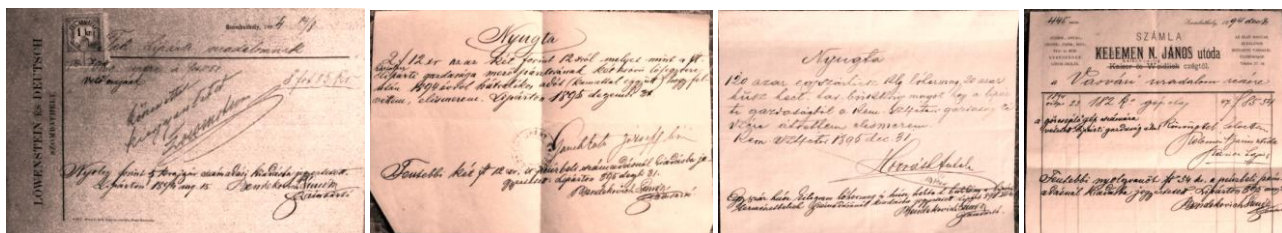
Kinek állt útjába a falu, és az ő népe? Először a régi léckerítések roskadnak össze, majd a megüresedő házak omlanak le. (A Múltidéző egy korábbi képsorozata ezt az utóbbi folyamatot ábrázolta.) Minden, ami régi elvész, az új pedig nagyon idegenül hat ebben a haldokló közegben. Mintha megállt volna az örök körforgás, megszakadt volna az örök újjászületés.

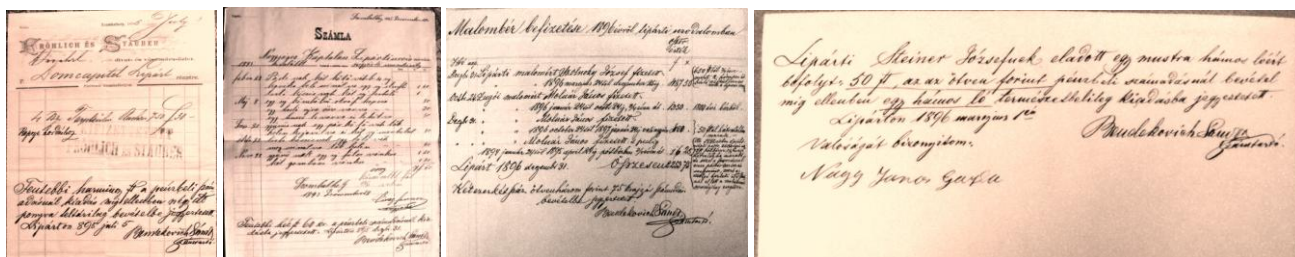
A havas világban minden tisztábban látszik. Magányos az útszéli kereszt, a tölgyfán a szentkép, a behavazott, süveg formájú hősi emlékmű. A kastélyparkban is üresen áll a csönd. A fák koronái-, a bokrok ágai közt ugráló madarak jelzik, hogy talán mindez mégis csak tetszhalott állapot. Talány van remény, talán a falu mégsem halt meg, talán mégis van jövője. Így legyen! (Képek: Kukorica szár gúlák a Gyöngyös partnál Lipárton. Középkort idéző üres szekér ugyanitt. Az egykori Gyöngyös medred jelző léckerítések a lipárti kertek alatt. A felújított fűzi kereszt Szécsenyben. Az új-kastély kerítése, kapuja és parkja. A turulos lipárti emlékmű, és az Ambrózy Teréznek emléket állító lipárti Mária kép.)

A SZÁMLÁK VILÁGA (7)

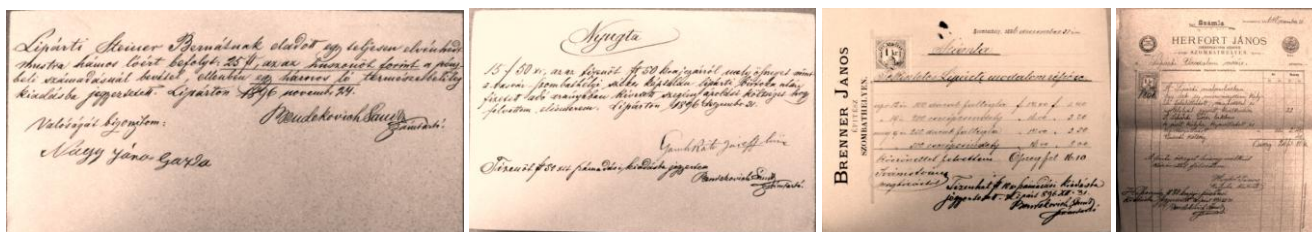
Ebben a számban elérkeztünk a milleniumi évhez, 1896-hoz, sajnos azonban ezzel a jeles dátummal a most közölt számlák egyikének sincs semmi kapcsolata, csupa hétköznapról tudósítanak. Az első számla még 1894. augusztus 15-ei keltezésű, a lipárti uradalom 70 kg. repce vetőmagot vásárolt a szombathelyi Löwenstein és Deutsch kereskedőtől 8 forint 5 krajcárért. (Egy komoly számla ebbe az időben már előre nyomtatott, mint ez is.) A második számla már 1895-ös, a lipárti uradalom mezőpásztorának kétsövű lőfegyverének adója 2 forint 12 krajcár volt. A falunak fizette be, Gombkötő József bíró ellenjegyezte a befizetést. (A káptalan lipárti uradalomnak megmaradt számlái pontosan megőrizték a lipárti bírok regnálást, így azokat ma is jól lehet rekonstruálni, míg Szécsény esetében ezt nem tudjuk megtenni.) A következő számla 120 kg lóhermagról tanúsít. A negyedik számla a szombathelyi Kelemen Nepomuki János utósa, Kaiser Lajos számlája a vasvári uradalom gőz cséplőgéphez vásárolt 182 kg gépolajról, a gőz cséplőgép a lipárti uradalomban dolgozott. A szombathelyi kereskedés fűszert, festéket, papírt, vetőmagot, teát, rumot és lőport árult. A második képsor a szombathelyi Eröhlich és

Stauber divat és vászonüzlet kereskedésének számlájával indít. A lipárti uradalom (Domcapitet Lipárt) ponyvát vásárolt a nagy múltú kereskedésben. Még az ezt következő számla is 1895-ös. Virágh Ferenc szombathelyi kereskedésében lószerszámokat vásárolt a „Nagyságos Káptalan Lipárti uradalma”. A következő számlával átlépünk a milleniumi évbe, a számla malombérletekről tudósít, a lipárti és a zuggói malmokról (ez a két malom tartozott a lipárti uradalomhoz). Minket elsősorban a lipárti malom érdekel, hisz Szolnok József molnármeister az utolsó bérlője a malomnak, mielőtt idős Szok Andor majd kivásárolja azt a káptalantól. 3/4-évre 650 forint volt a malombér. A következő számlában, 1896 májusában a lipárti Steiner Józsefnek adott el egy kimustrált „hámos” lovat a káptalan 50 forintért. A számlát Nagy János gazda ellenjegyezte. A következő képsorban egy november 24-i számlával találkozunk, melyben a káptalan ezúttal lipárti Steiner Bernátnak adott el egy kimustrált lovat 25 forintért. (Ma már sajnos nem tudható, hogy hol volt a Steiner fivérek kereskedése

a faluban.) A káptalan lipárti birtoka utáni adó 15 forint 50 krajcár volt, melyet Gombkötő József bírónak fizettek be, erről tudósít a következő nyugta. A következő számla Brenner János szombathelyi építész számlája, valószínű a tiszt lak felújításról szólnak a számla tételei, 100 db faltégla, 200 cserépszindely, újabb 250 db faltégla, és újabb 500 cserépszindely, mindez 16 forint 10 krajcárba került. (Brenner János rendszeresen, szinte minden évben dolgozott a káptalan lipárti uradalmában.) Az utolsó számla a szombathelyi Herfort János cserépkályha készítő mester fejléces számlája egy „új

márványszínű kályha” föllállításáról, amely „a lipárti tiszt lak” számára készült. Mellette még „4 avit kályha” is kijavításra került. Mindez 24 forint 80 krajcárba került. (Herfort kályhásmeisterrel is gyakran találkozunk a lipárti számlákban. A tüzelő berendezések akkor is fogyóeszköznek számítottak, állandóan renoválni karbantartani kellett őket.)

A következő szám tartalmából: Mi történt a Stóger Vendéglőben 70 éve? Képkommentárok (23), A számlák világa (8) Cserkész István kézzel írt énekeskönyve (2)